

Wolność sumienia w szkole: Uwagi Wstępne

Autor tekstu: **Wojciech Pawlik**

Projekt, który zrealizowano, nie miał charakteru teoretyczno-naukowego. Jego celem nie była wszechstronna diagnoza pozytywnych i negatywnych zjawisk związanych z wprowadzeniem w 1990 r. nauczania religii do szkół publicznych [1]. Projekt ten miał charakter a s p e k t o w y, to znaczy, że jego celem było zbadanie, czy nauczanie religii w szkołach nie generuje zjawisk i zachowań zagrażających konstytucyjnym gwarancjom wolności sumienia i wyznania. O zagrożeniach tych wiele mówiono w czasie debat publicznych towarzyszących wprowadzaniu religii do szkół, i to często niezależnie od opcji światopoglądowych przyjmowanych przez strony dyskursu.

Badania socjologiczne, traktowane jako jeden z instrumentów racjonalnej polityki stanowienia prawa, są narzędziem, które pozwala weryfikować zasadność zastrzeżeń zgłaszanych w czasie wprowadzania określonych regulacji prawnych. Pięć i pół roku funkcjonowania nowych rozwiązań dotyczących nauki religii w szkołach (zresztą kilkakrotnie w tym czasie modyfikowanych) stanowi wystarczający okres, by rozwiązania te na tyle okrzepły, aby przyjrzeć się im od strony praktyki.

Projekt składał się z czterech części.

1. Pierwszą stanowiły socjologiczne badania ankietowe dotyczące poglądów i doświadczeń respondentów w zakresie respektowania wolności sumienia w szkole publicznej.
2. O ile część pierwsza miała dostarczyć ogólnej i statystycznej wiedzy na temat występowania pewnych zjawisk i ewentualnie określić ich zakres i rozmiary, o tyle w części drugiej, realizowanej za pomocą wywiadów pogłębionych przeprowadzanych z osobami pokrzywdzonymi, chcieliśmy określić mechanizm zjawiska i zebrać bardziej konkretne informacje na temat przejawów nierespektowania zasady wolności sumienia w szkołach.
3. Część trzecia poświęcona była analizie wybranych podręczników i książek zalecanych do nauki przedmiotów związanych z przekazywaniem wiedzy i postaw: lekcji wychowawczych, wiedzy o społeczeństwie, filozofii i etyki, oraz przekazywaniem treści związanych z przygotowaniem do życia w rodzinie. Recenzje tych materiałów dotyczyły obecności w nich i proporcji treści światopoglądowych.
4. Część czwarta poświęcona została analizie dokumentów i wycinków prasowych dotyczących nauczania religii w szkole.

Część pierwszą i drugą projektu, tzn. sondaż i wywiady socjologiczne, zrealizował zespół badawczy kierowany przez dr. Wojciecha Pawlika z Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Recenzentami podręczników i książek, o których mowa w punkcie 3, byli: prof. dr hab. Teresa Hołówka, filozof z Instytutu Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego, oraz prof. dr hab. Krzysztof Kiciński, socjolog z Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Analizę dokumentów i prasy — jako część projektu realizowaną przez Stowarzyszenie na rzecz Państwa Neutralnego Światopoglądowo „Neutrum” — wykonała Anna Wolicka przy współpracy Krystyny Gorzkowskiej.

Przypisy:

[1] Taką wszechstronną analizę nauczania religii w szkołach publicznych znaleźć można w niedawno wydanej pracy zbiorowej pt. "Szkoła czy parafia. Nauczanie religii w szkołach w świetle badań socjologicznych", red. K. Kiciński, K. Koseła, W. Pawlik, Kraków 1995, wyd. "Nomos".

Wojciech Pawlik

Doktor z Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 31-10-2003)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2865) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2865>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl